



# VAMMAISPOLIITTINEN OHJELMA 2013-2020

Sosiaali- ja terveyslautakunta 31.10.2012

## Sisällys

<b>1</b>	<b>VAMMAISPOLIITTISEN OHJELMAN TAVOITTEET</b> .....	<b>3</b>
1.1	Ohjelman tausta .....	3
<b>2</b>	<b>VAMMAISUUDEN MÄÄRITTELY</b> .....	<b>5</b>
<b>3</b>	<b>OIKEUS ITSENÄISEEN ELÄMÄÄN</b> .....	<b>6</b>
3.1	Perhe-elämä .....	7
3.2	Turvallisuus, koskemattomuus ja oikeusturva.....	8
<b>4</b>	<b>PERUSTURVA</b> .....	<b>9</b>
4.1	Terveystenhoito ja kuntoutus .....	9
4.2	Sosiaaliturva .....	10
<b>5</b>	<b>OPINNOT JA TYÖELÄMÄ</b> .....	<b>11</b>
5.1	Perus- ja ammatillinen koulutus.....	11
5.2	Työelämä.....	12
<b>6</b>	<b>VAPAA-AIKA</b> .....	<b>12</b>
6.1	Liikuntapalvelut .....	13
6.2	Kulttuuripalvelut .....	13
6.3	Muut vapaa-ajan palvelut .....	14
<b>7</b>	<b>YMPÄRISTÖN ESTEETTÖMYYS</b> .....	<b>15</b>
7.1	Rakennettu ympäristö .....	15
7.2	Julkiset liikennepalvelut.....	16
7.3	Palvelujen kattavuus .....	17
<b>8</b>	<b>TIEDOTTAMINEN JA VIESTINTÄ</b> .....	<b>17</b>
<b>9</b>	<b>JOHTOPÄÄTÖKSET JA OHJELMAN TOTEUTUMISEN SEURANTA</b> .....	<b>18</b>
9.1	Johtopäätökset.....	18
9.2	Ohjelman toteutumisen seuranta ja päivittäminen .....	18
9.3	Tavoitteet vuosille 2013-2014 .....	19

## Lähteet

Liite 1 Kysely yhdistyksille

Liite 2 Mediatiedote

Liite 3 Yhdistysten ehdotukset ja kuulemistilaisuuksien palautteet

# **1 VAMMAISPOLIITTISEN OHJELMAN TAVOITTEET**

## **1.1 Ohjelman tausta**

Suomen vammaispoliittinen ohjelma (VAMPO 2010 – 2015) luo suunnan kunnalliselle ja alueelliselle vammaispolitiikalle. Ohjelman tavoitteena on vahvistaa näkökulmaa, jonka lähtökohtana ovat vammaisten ihmisten perus- ja ihmisoikeudet ja ihmisarvon kunnioittaminen. Ohjelman toimenpiteet muodostavat kokonaisuuden, jossa kaikkia politiikan lohkoja kehitetään vammaisten ihmisten oikeuksien, vapauksien ja yhdenvertaisten mahdollisuuksien näkökulmasta. Tulevaisuuden tavoitteena on kestävä vammaispolitiikka. Se antaa tilaa yhteiskunnan monimuotoisuudelle, torjuu syrjintää ja vahvistaa yhteiskunnan esteettömyyttä ja saavutettavuutta. Vastuu kestävän vammaispolitiikan toteuttamisesta on yhteiskunnan kaikilla toimijoilla. (Suomen vammaispoliittinen ohjelma VAMPO 2010–2015)

Vammaispolitiikan toteuttaminen kuuluu kaikille kunnan toimialoille. Kaikessa päätöksenteossa ja suunnittelussa tulee vahvistaa esteettömyyttä ja saavutettavuutta siten, että vammaisten henkilöiden aktiivinen ja täysivaltainen osallistuminen voi toteutua elämän ja yhteiskunnan kaikilla osa-alueilla. Vammaispoliittisella ohjelmalla halutaan turvata vammaisten henkilöiden oikeudenmukainen asema puuttamalla epäkohtiin ja esittämällä konkreettisia korjaus- ja kehittämistoimenpiteitä. VAMPO:n lähtökohtana on peruspalveluiden tarjoaminen kaikille kansalaisille, palvelujen saannin ja oikea-aikaisuuden varmistaminen sekä apuvälinepalveluiden ja -teknologian toimivuus. (Suomen vammaispoliittinen ohjelma VAMPO 2010–2015).

Salon vammaisneuvosto on kaupungin ja sen alueella toimivien vammaisten henkilöiden, heidän omaistensa ja vammaisjärjestöjen yhteistyöelin. Vammaisneuvosto seuraa ja edistää vammaisten henkilöiden tasa-arvoista osallistumista yhteiskunnan eri toimintoihin. Neuvosto tekee aloitteita, esityksiä ja antaa lausuntoja mm. kaavoitukseen liittyvissä asioissa sekä huolehtii tiedottamisesta.

Salon vammaisneuvosto teki 25.3.2010 aloitteen sosiaali- ja terveyslautakunnalle, jossa esitettiin vammaispoliittisen ohjelman valmistelun aloittamista ja prosessin vastuuhenkilöksi vammaistyön johtajaa. Sosiaali- ja terveyslautakunnan esityksestä kaupunginhallitus hyväksyi 10.1.2011 vammaispoliittisen ohjelman valmistelun aloittamisen ja ohjausryhmän kokoonpanon. Ohjausryhmään nimettiin kaupungin eri toimialojen ja vammaisneuvoston edustajia.

Ohjausryhmän jäsenet:

Puheenjohtaja: vammaistyön johtaja Susanne Cederström (31.1.2012 saakka) ja Merja Niemi (1.2.2012 alkaen)

osastonhoitaja Tarja Hernesniemi  
suunnittelupäällikkö Risto Suomela  
sosiaalityöntekijä Pirkko Kähkönen  
rehtori Risto Kuitunen

vammaisneuvoston edustajat Päivi Vigg ja Kristiina Sarmiala

sihteeri: muutosjohtaja Vesa Ketola (17.5.2011 saakka) ja taluspäällikkö Janne Katajamäki (6.9.2011 alkaen). Ohjausryhmä aloitti työnsä 3.2.2011.

Vammaispoliittinen ohjelma tarkentaa osaltaan Salon kaupunkistrategian hyvinvointipoliittisia teemoja. Tavoitteena on edistää asiakkaiden itsenäistä elämänhallintaa ja korostaa asiakaslähtöisyyttä kaikissa palveluissa.

Vammaispoliittisen ohjelman tekeminen aloitettiin kartoittamalla nykyisten palvelujen tilanne Salossa. Kaupungin eri toimialoille lähetettiin kysely, jossa pyydettiin selvitystä vammaisille henkilöille suunnatuista palveluista tai kuvausta siitä, miten vammaiset henkilöt on otettu huomioon palvelujärjestelmässä. Salon seudun potilas- ja vammaisjärjestöiltä pyydettiin mielipidettä nykyisistä palveluista sekä esityksiä mahdollisista kehittämiskohteista vammaisten henkilöiden osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Kuntalaisille järjestettiin kolme keskustelutilaisuutta, joissa oli mahdollisuus kertoa mielipiteensä vammaisten asemasta Salon seudulla. Kuulemistilaisuuksissa ja yhdistyskyselyissä esille nousseita teemoja on otettu huomioon toimenpide-ehdotuksissa. Kaupungin haasteellisen taloustilanteen takia tulevien kahden vuoden toimenpiteinä ei esitetä esim. henkilöstön lisäämistä. Luettelo kuulemistilaisuuksissa ja yhdistyksien esittämistä ehdotuksista on ohjelman liitteenä. Salon vammaispoliittista ohjelmaa päivitetään jatkossa joka toinen vuosi.

## **1.2 Palvelurakenteen kehittäminen**

Salon kaupungin vammaispalvelujen kehittämisessä tulee ottaa huomioon väestön tarpeet ja kaupungin voimavarat. Kaupungin alueellisesti haastava toimintaympäristö asettaa tietyt reunaehdot palvelujen saatavuudelle.

Palvelurakenteen kehittämisessä tulee kunnallisten palvelujen ohella pyrkiä huomioimaan myös yksityiset ja kolmannen sektorin palvelujen tuottajat. Tällä hetkellä vammaispalveluista merkittävä osa ostetaan yksityisiltä palvelun tuottajilta.

### 1.3 Ohjelman strategiset ja laadulliset tavoitteet

Ohjelman strategiset tavoitteet:

- monipuoliset ja kattavat vammaispalvelut
- osallistumisjärjestelmien monipuolistaminen
- myönteisen vammaisia koskevan asenneilmapiirin luominen
- palveluohjauksellinen työote

Lähtökohtana palvelujen järjestämisessä on vammaisten kunnioittaminen, yksityisyyden, persoonallisuuden ja itsemääräämisoikeuden huomioiminen sekä omatoimisuuden vahvistaminen. Palvelujärjestelmän tulee olla joustava, palvelujen helposti saatavilla ja tarkoituksenmukaisia ja asiakkaan kohtelun tulee olla ystävällistä.

Palvelutoiminnan tulee

- olla asiakaslähtöistä
- perustua kuntouttavaan työotteeseen
- perustua kirjallisiin palvelusuunnitelmiin
- toteuttaa saumatonta yhteistyötä eri palvelutuottajien sekä omaisten kanssa.

### 1.4 Henkilöstön kehittäminen

Henkilöstön määrä on suhteutettava palvelutarpeen muutoksiin talouden sallimissa rajoissa. Henkilöstön rekrytoinnissa on kiinnitettävä huomiota henkilöstömitoitukseen, ammattitaitoon, moniammatillisuuden hyödyntämiseen jne. Voimavarojen turvaamiseksi tarvitaan kannustavaa henkilöstöpolitiikkaa sekä uusien työntekijöiden rekrytoinnissa että ikääntyvien työntekijöiden työssä jaksamisen ja työkyvyn ylläpitämisen tukemisessa. Henkilöstön riittävät koulutusmahdollisuudet tulee taata. Asiakastapaamisissa on kiinnitettävä huomiota palveluohjaukseen, ennalta ehkäisyyn ja varhaiseen tukeen.

## 2 VAMMAISUUDEN MÄÄRITTELY

Vammaisuuden määrittely on sidoksissa aikaan, paikkaan, kulttuuriin ja yhteiskunnalliseen tilanteeseen. Vammaisuus voidaan määritellä yksilön toimintakykyä alentavan vamman ja ympäröivän yhteisön ja yhteiskunnan välisenä suhteena. Vammaisuuden määrittelyn yhteiskunnallisessa mallissa vammaisuutena pidetään kaikkia niitä asioita, jotka muodostavat esteitä vammaisille ihmisille ja heidän osallistumiselleen ja toimimiselleen yhteiskunnassa.

Kaikille avoin, moninaisuutta korostava, esteetön ja saavutettavissa oleva yhteiskunta toimivine yksilöllisine tukipalveluineen mahdollistaa vammaisille henkilöille itsenäisen elämän.

Vammaisella henkilöllä tarkoitetaan tässä ohjelmassa henkilöä, jolla vamman tai sairauden johdosta on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista. Vammaispalvelulaissa (380/1987) vaikeavammaisuus määritellään joidenkin palvelujen kohdalla erikseen.

Laissa kehitysvammaisten erityishuollosta (1977/519) turvataan erityishuollon palvelut henkilölle, jonka kehitys tai henkinen toiminta on estynyt tai häiriintynyt synnynnäisen tai kehitysiässä saadun sairauden, vian tai vamman vuoksi ja joka ei muun lain nojalla voi saada tarvitsemiaan palveluksia.

YK:n vuonna 2006 hyväksymässä Yleissopimuksessa vammaisten henkilöiden oikeuksista vammaisuus määritellään seuraavalla tavalla: "Vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, ja joidenka vuorovaikutus erilaisten esteiden takia voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa."

Salossa asuvien vammaisten ihmisten tarkka määrä ei ole tiedossa. Vammaispalveluiden piirissä Salossa on noin 1500 eri asiakasta, joista kehitysvammaisia henkilöitä on noin 350. Vammaistyön yhteenlasketut nettokustannukset olivat vuoden 2011 tilinpäätöksessä 11,1 miljoonaa euroa. Kaupungin erityisluokilla ja erityisopetuksessa on yhteensä noin 600 oppilasta. Erityislakien mukaisten asiakkaiden lisäksi kaupungissa on eri tavoin liikkumis- ja toimimisesteisiä henkilöitä huomattavasti enemmän, joidenkin arvioiden mukaan jopa noin 10 % väestöstä.

### **3 OIKEUS ITSENÄISEEN ELÄMÄÄN**

Jokaisella on oikeus elämään ja henkilökohtaiseen vapauteen. Perustuslain (Perustuslaki 11.6.1999/731) mukaan julkisen vallan on tuettava perheen mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. Kunnan on edistettävä jokaisen oikeutta omaan asuntoon. Vammaisella ihmisellä on oikeus valita asuinpaikkansa. Hänellä tulee olla myös mahdollisuuksien mukaan oikeus itse päättää kenen kanssa hän asuu. Kunnan on pyrittävä järjestämään monipuoliset asumis- ja tukipalvelut, joista vammaisella henkilöllä on mahdollisuus valita itselleen sopivin vaihtoehto. Asumisen esteettömyys ja turvallisuus sekä toimivat lähipalvelut ovat keskeisiä itsenäisen elämän edellytyksiä. Asuin- ja elinympäristöjen hyvällä suunnittelulla ja rakentamisella voidaan merkittävästi helpottaa elämän sujumista ja tukea yhteiskunnallista osallisuutta ja yhdenvertaisuutta. Uudet tieto- ja viestintäteknologiset ratkaisut tuovat helpotusta ja vaihtoehtoja vammaisten ihmisten elämänhallintaan.

Asunnon muutostöillä edistetään vaikeavammaisen henkilön omatoimista suoriutumista hänen omassa kodissaan. Oikein suunnitellut ja oikea-aikaisesti toteutetut asunnon muutostyöt vähentävät vammaisen ihmisen riippuvuutta toisen ihmisen avusta ja lisäävät itsenäisyyttä.

Henkilökohtaisen avun turvin voidaan tukea omaehtoista elämää. Vammaisella henkilöllä on tarpeen mukaan oikeus henkilökohtaiseen apuun, joka on asiakkaalle maksuton palvelu. Henkilökohtaista apua on järjestettävä siinä laajuudessa kuin vaikeavammaisen henkilö sitä välttämättä tarvitsee päivittäisissä toimissa, työssä ja opiskelussa.

Asumispalveluiden tavoitteena on, että kaupungissa on esteettömiä, toiminnallisesti joustavia ja tarvittaessa helposti muunneltavissa olevia asuntoja tarjolla riittävästi, jolloin vammaisten ihmisten asumisen vapaus lisääntyy. Asumisen tukipalveluja pitää olla riittävästi ja niiden tulee olla oikea-aikaisia ja henkilökohtaisia. Tällä hetkellä muille vammaisille kohdennettuja asuntoja ja asumispalveluja on rajoitetusti. Palvelutuotanto on niukkaa sekä kunnan että yksityisen palveluntuottajan puolella.

Kehitysvammaisille asumispalveluja järjestetään pääsääntöisesti kaupungin omissa ryhmäkoteissa. Ryhmäkoteja on yhdeksän ja ne sijaitsevat eri kaupunginosissa. Peimarin palvelukeskuksessa on laitoshoidossa salolaisia kehitysvammaisia. Kotona asuville kehitysvammaisille tarjotaan tilapäishoitoa perheen jaksamisen tukemiseksi tarpeen mukaan. Tukiasumisen ohjaaja antaa tukea tukiasunnoissa asuville ja lisäksi hänen tehtävänä on järjestää asumisvalmennusta ja muuttovalmennusta.

### **3.1 Perhe-elämä**

Vammaisella henkilöllä on oikeus solmia avioliitto ja perustaa perhe kuten muillakin avioliittoikäisillä. Perheille suunnatut palvelut pitää toteuttaa vastaamaan mahdollisimman hyvin vammaisen ja hänen läheistensä tarpeita ja toiveita kunakin ikäkautena. Vammaisilla vanhemmilla on oikeus kaikkiin perheille suunnattuihin palveluihin. Perheen ja työn yhteensovittaminen on erityinen haaste sekä vammaisille vanhemmille että vammaisen lapsen vanhemmille. Perhepalveluiden rajapintojen pitää olla joustavia ja yhteistyön eri toimijoiden välillä mahdollisimman saumatonta.

Varhaiskasvatuspalvelut tavoittavat suurimman osan alle 7-vuotiaista lapsista, joilla on subjektiivinen oikeus päivähoitoon. Vammaisten lasten tulee saada tarvitsemiaan kasvua ja kehitystä tukevia palveluja riittävän ajoissa. Vammaisille lapsille laaditaan oppimis- ja kuntoutumissuunnitelma yhdessä vanhempien sekä muiden lasta hoitavien eri asiantuntijoiden kanssa. Tukitoimena voidaan käyttää ryhmäkoon pienentämistä tai avustajaa. Vanhemmat voivat Salossa valita vammaisen lapsen päivähoitopaikaksi päiväkodin tavallisessa ryhmässä tai perhepäivähoidossa tai päiväkodin erityisryhmässä. Salon kaupungin kotihoidolla ei ole resursseja tarjota tilapäishoitoa sairaan lapsen vanhemmille.

## 3.2 Turvallisuus, koskemattomuus ja oikeusturva

Turvallisuuteen ja koskemattomuuden suojaan liittyvät puutteet ovat erityisen vakavia eriarvoistavia tekijöitä. Vammaisten henkilöiden riski joutua väkivaltaan, kiusaamisen ja hyväksikäytön uhriksi on muita suurempi. Vammaisten henkilöiden yleistä turvallisuutta voidaan edistää vaikuttamalla asenteisiin. Ennakkoluulojen vähentämiseksi on päiväkodeissa ja kouluissa lisättävä tietoisuutta erityisryhmistä. Yhteistyötä vammaisjärjestöjen kanssa on kehitettävä. Perusopetuksessa noudatettava yhdenvertaisuusperiaate, jonka mukaan vammaiset lapset ja nuoret käyvät koulua ja opiskelevat yhdessä ikätovereidensa kanssa, lisää osaltaan tietämystä vammaisuudesta ja vähentää ennakkoluuloja. Tosin kehitysvammaisten koulutus on valtaosin eriytetty omaan kouluun ja kanssakäyminen ikätovereiden kanssa on vähäistä.

Kriisi-, hätä- ja onnettomuustilanteissa vammaisten henkilöiden turvallisuuden varmistaminen on otettu huomioon mm. kaupungin omassa valmiussuunnitelmassa. Vammaisten ihmisten mahdollisuudet hälytyksen tekemiseen ja vastaanottamiseen ovat usein muita kansalaisia heikkomat ja heidän toimintaedellytyksensä vaihtelevat paljonkin riippuen vamman aiheuttamasta rajoitteesta.

Asumiseen liittyvissä turvallisuuskysymyksissä pyritään löytämään tasapaino turvallisuuden ja omatoimisuuden välillä. Vammaisten asunnon ja asuinympäristön tulee olla tavanomaista asuntoa turvallisempia ja turvallisuusjärjestelmien tavanomaista kattavampia. Rakennetun ympäristön hyvä suunnittelu ja toteutus ja monipuoliset kommunikaatio- ja hälytysmahdollisuudet lisäävät asumisen turvallisuutta.

Vammaisten ihmisten asiantuntemusta tulee käyttää pelastus- ja turvallisuuskoulutuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Tärkeää myös on, että vammaiset henkilöt muiden kansalaisten tavoin voivat osallistua turvallisuus- ja pelastuskoulutukseen. Yksityisten valvonta- ja vartiointiliikkeiden henkilöstön vammaisia koskevan tiedon lisääminen ja ammatillisen osaamisen laajentaminen on haaste nykyistä paremmin toimivalle pelastus- ja turvallisuustyölle.

Vammaisten henkilöiden oikeusturva toteutuu usein puutteellisesti. Kaupungin on palveluissaan kehitettävä oikeusturvaa siten, että ehkäistään mahdollisten häiriötilanteiden synty ja turvataan vammaisille henkilöille mahdollisimman kattavat apu- ja turvatoimet. Kaupungissa tehdään tasa-arvotyötä, jossa kiinnitetään huomiota syrjintätilanteisiin ja epäkohtien poistamiseen.



## 4 PERUSTURVA

Ensisijaisesti yleiset palvelut tulee järjestää niin, että ne ovat kaikkien kansalaisten ulottuvilla. Elleivät yleiset palvelut riitä, toissijaisena tulevat täydentävät palvelut ja tukitoimet mm. vammaispalvelulain ja kehitysvammaisten erityishuoltolain perusteella.

Vammaispalvelulain tarkoituksena on edistää vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä. Vammaisten henkilöiden palvelut ja tukitoimet edellytetään järjestettävän siten, että ne tukevat heidän omatoimista suoriutumistaan. Palveluja on järjestettävä siinä laajuudessa ja muodossa kuin vammaiset henkilöt niitä tarvitsevat. Kehitysvammaisten erityishuollon tarkoituksena on edistää kehitysvammaisen suoriutumista päivittäisistä toiminnoista, hänen omintakeista toimeentuloaan ja sopeutumistaan yhteiskuntaan sekä turvata hänen tarvitsemansa hoito ja muu huolenpito.

### 4.1 Terveysterveys- ja kuntoutus

Perusterveydenhuollolla tarkoitetaan kunnan järjestämää väestön terveydentilan seurantaa, terveyden edistämistä ja sen osana terveysneuvontaa ja terveystarkastuksia, suun terveydenhuoltoa, lääkinnällistä kuntoutusta, työterveys- huoltoa, ympäristöterveydenhuoltoa sekä päivystystä, avosairaanhoidoa, kotisairaanhoidoa, kotisairaala- ja sairaalahoitoa, mielenterveystyötä ja päihdetyötä siltä osin kuin niitä ei järjestetä sosiaalihuollossa tai erikoissairaanhoidossa. Kunnan ja sairaanhoitopiirin kuntayhtymän on huolehdittava vastuullaan olevien asukkaiden palvelujen järjestämisestä ja saatavuudesta yhdenvertaisesti koko alueellaan. (Terveysterveystolaki 30.12.2010/1326)

Kunnan on järjestettävä alueensa asukkaiden sairaanhoitopalvelut. Sairaanhoitopalveluihin sisältyvät sairauksien tutkimus, lääketieteellinen tai hammaslääketieteellinen taudinmääritys, hoito, hoitosuunnitelman mukaiset pitkäaikaisen sairauden hoitoon tarvittavat hoitotarvikkeet sekä tarpeellinen lääkin- nällinen kuntoutus, sairauksien ehkäiseminen, parantaminen ja kärsimysten lievittäminen; ohjaus, jolla tuetaan potilaan hoitoon sitoutumista ja omahoitoa; erityistä tukea, tutkimusta ja hoitoa tarvitsevan potilaan terveysongelmi- en varhainen tunnistaminen, hoito ja jatkohoitoon ohjaaminen. Hoidon ja kun- toutuksen toteutukselle on tarvittaessa laadittava hoito- ja kuntoutussuunni- telma.

Kunnan on järjestettävä potilaan sairaanhoitoon liittyvä lääkinnällinen kuntou- tus. Lääkinnälliseen kuntoutukseen kuuluu kuntoutusneuvonta ja kuntou- tusohjaus, potilaan toiminta- ja työkyvyn sekä kuntoutustarpeen arviointi, kuntoutustutkimus, jonka avulla selvitetään potilaan kuntoutusmahdollisuuk- sia, toimintakyvyn parantamiseen ja ylläpitämiseen tähtäävät terapiat sekä

muut tarvittavat kuntoutumista edistävät toimenpiteet, apuvälinepalvelut, sopeutumisvalmennus ja lääkinnällisen kuntoutuksen tarpeellisista toimenpiteistä koostuvat kuntoutusjaksot laitos- tai avohoidossa.

Apuvälinepalvelu on osa hoitoa ja kuntoutusta. Apuvälinepalvelun tulee hoito- ja kuntoutussuunnitelman mukaisesti nivoutua osaksi saumatonta palveluketjua. Apuvälinepalveluja tuotetaan sekä perusterveydenhuollossa että erikoissairaanhoidossa. Perusterveydenhuollon apuvälinepalveluiden pitää paikallistavalla olla helposti saatavilla ja vastata asiakkaan tarpeisiin. Uuden teknologian myötä myös apuvälineiden avulla kyetään entistä tehokkaammin tukemaan itsenäistä arjessa selviytymistä. Apuvälineitä myönnetään lääkinnällisen kuntoutuksen lisäksi tapaturmavakuutuslain, maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain, sotilasvammalain ja liikennevakuutuslain perusteella.

Jos henkilö tarvitsee kuntoutusta, jota ei ole säädetty kunnan tehtäväksi tai jota ei ole tarkoituksenmukaista järjestää perusterveydenhuollossa, kunnan tehtävänä on huolehtia siitä, että asianomaiselle annetaan tietoja muista kuntoutusmahdollisuuksista. Henkilö on ohjattava tarpeen mukaan sairaanhoitopiiriin, sosiaali-, työhallinto- tai opetusviranomaisen taikka Kansaneläkelaitoksen tai muun palvelujen järjestäjän palvelujen piiriin yhteistyössä näitä palveluja järjestävien tahojen kanssa. Palvelujen yhteensovittaminen muiden kuntoutusta antavien tahojen kanssa määritellään potilaan yksilöllisessä kuntoutussuunnitelmassa. Laissa kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä säädetään eri hallinnonalojen yhteistyöstä ja asiakkaan asemaa koskevista periaatteista sekä yhteistyössä noudatettavista menettelytavoista. (Laki kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä 497/2003)

## 4.2 Sosiaaliturva

Jokaisella on oikeus toimeentuloon. Työ on toimeentulon ensisijainen lähde, mutta käytännössä sosiaaliturvaetuudet ovat erityisesti vaikeavammaisille henkilöille hyvin keskeinen toimeentulon ja yhteiskunnallisen osallisuuden tuki. Sosiaaliturvan tason tulisi olla riittävä kunkin vammaisen henkilön elämäntilanteen ja yksilöllisten tarpeiden suhteen.

Vammaisten henkilöiden sosiaaliturvan toteuttamisesta ja toimeenpanosta vastaavat useat eri hallinnonalat, mikä näkyy sosiaaliturvasta saatavissa olevien tietojen hajanaisuutena ja tämän vuoksi vammaisen saattaa jopa jäädä ilman hänelle kuuluvia etuuksia tai palveluja ja tukitoimia.

Vammaisten henkilöiden sosiaaliturva koostuu rahallisten etuuksien lisäksi useista palveluista ja tukitoimista, jotka auttavat vammaista selviytymään välttämättömistä päivittäisistä toimista. Osa vammaisten saamista palveluista ja tukitoimista on maksuttomia ja osasta voidaan periä maksu.

## 5 OPINNOT JA TYÖELÄMÄ

### 5.1 Perus- ja ammatillinen koulutus

Vammaisten lasten ja nuorten tulee voida käydä koulua ja opiskella yhdessä ikätovereidensa kanssa. Lähtökohtana tulee olla yleisopetuksessa toteutettavat, yhdenvertaiset mahdollisuudet koulunkäyntiin, koulutukseen ja ammatin hankintaan. Peruskouluopetuksessa on toteutettu inkluusioperiaatetta ja integroitu oppilaita kykyjen mukaan aktiivisesti myös yleisopetuksen opetusryhmiin. Sen sijaan peruskoulun jälkeiseen opetukseen pääsy ei edelleenkään ole vammaiselle nuorelle itsestään selvyyttä.

Jokainen Suomessa vakinaisesti asuva lapsi on oppivelvollinen. Mikäli perusopetuksen tavoitteita ei voida vammaan tai sairauden vuoksi saavuttaa yhdeksässä vuodessa lapsi otetaan pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin. Perusopetuslain mukaan opetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Oppilaalla on oikeus saada opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkki- ja avustajapalvelut, muut tukipalvelut sekä apuvälineet.

Vammaisille nuorille tulee turvata mahdollisuus ammatilliseen koulutukseen. Koulutuksellista tasa-arvoa on toteutettava entistä paremmin myös perusopetuksen jälkeisissä opinnoissa. Koulutuksen tulee olla ajanmukaista ja koulutautumismahdollisuuksista tiedottamiseen on panostettava.

Ihmisten mahdollisuudet omatoimisuuteen ja yhteiskunnalliseen osallisuuteen laajenevat oleellisesti kouluttautumisen myötä. Yhdenvertaisten mahdollisuuksien tulee koskea kaikkia vammaisryhmiä. Tämä edellyttää koulu- ja opiskelurakennusten sekä oppimis- ja lähiympäristöjen esteettömyyden ja saavutettavuuden varmistamista. Koulunkäyntiin liittyvän toiminnan, erityisesti koulumatkan, onnistunut järjestely on edellytys sujuvalle koulunkäynnille.

Salossa opinnoista tiedottaminen on pyritty keskittämään kaupungin verkkosivuille, jotta kaikilla halukkailla on ajasta ja paikasta riippumatta mahdollisuus tutustua kaupungin tarjoamiin sivistystoimen palveluihin. Perusopetuksessa kaikkien erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden palvelut räätälöidään henkilökohtaisen opetuksen järjestämisen suunnittelun yhteydessä.

Vammaisen oppilaan jatko-opintoihin suuntautumista tuetaan jo perusopetuksen aikana oppilaanohjauksella ja valintajärjestelyillä. Salon opetustoimessa integraation (=erilaisten oppijoiden yhdistäminen tukitoimin samaan luokkaan tai kouluun) ja inkluusion ajatukset ovat vallitsevia ja niitä toteutetaan kaikissa peruskouluissa. Erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opetusjärjestelyjen suunnittelussa ja toteutuksessa monialainen yhteistyö eri toimijatahojen välillä on arkipäivää.

## 5.2 Työelämä

Työ on ihmisen perusoikeus ja jokaisella on oikeus toimeentulon hankkimiseen. Vammaisten henkilöiden on ollut suhteellisen vaikeaa työllistyä avoimille työmarkkinoille. Työelämästä syrjäytyminen riistää vammaisilta ihmisiltä mahdollisuuden itse vaikuttaa elintasoonsa ja vahvistaa yhteiskunnallista osallisuuttaan. Suurimmat vammaisten työllistymistä vaikeuttavat esteet ovat asenteellisia. Tosin myös riittävien tukipalvelujen puute voi vaikeuttaa työllistymistä.

Vammaisen henkilön työllistymisen tavoitteena on sijoittua koulutusta vastaavaan työhön tai jatkaa olemassa olevassa työssä myös vammautumisen jälkeen. Työpaikoilla tulee ottaa huomioon erilaiset ihmiset tarjoamalla mm. joustavia ja yksilöllisiä työmuotoja ja työaikoja. Kaupungin tulee julkisen sektorin työnantajana edistää vammaisten henkilöiden työllistymistä. Salon työ- ja elinkeinotoimistossa on kaksi työntekijää, jotka ovat keskittyneet vammaisten ihmisten työllistymiseen.

Salossa kehitysvammaisten työtoimintaa järjestetään Salon, Perniön ja Kiskon toimintapisteissä. Työtoiminta on ohjaajan tukemana tapahtuvaa erilaisten taitojen harjoittelua ja valmennusta työn ja oman elämän hallintaan. Työtehtävät suunnitellaan yksilöllisesti jokaisen omien taitojen ja kiinnostuksen mukaisesti. Työtehtäviä ovat mm. alihankintatyöt, toimitilojen siistiminen, keittiötehtävät, pyykkihuolto, kädentaidolliset työt, erilaiset pajatyöt esim. tuunaus sekä ulkotyöt. Toimintapisteiden kautta järjestetään avotyötä. Avo-työpaikat ovat kaupungin omissa yksiköissä tai yksityisissä yrityksissä.

Tuettu työllistyminen tukee kehitysvammaisten ja osatyökykyisten henkilöiden työllistymistä avoimille työmarkkinoille. Palveluun kuuluu työpaikan hankkiminen, yksilöllinen perehdytys työtehtäviin ja työvalmentajan tuki tarvittaessa koko työsuhteen ajan.

Päivätoiminta ja kuntouttava päivätoiminta on asiakkaan kokonaisvaltaista kuntoutusta, joka sisältää erilaisia ajan ja paikan sekä kehon hahmottamista ylläpitäviä toimintoja. Päivätoiminnan yhtenä muotona ovat pienryhmätoiminnot kuten kommunikaatio-, musiikki- ja liikuntahetket.

## 6 VAPAA-AIKA

Kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelut vahvistavat kaikkien kansalaisten hyvinvointia ja osallisuutta. Salossa on monipuolisia kulttuuri- ja vapaa-ajan palveluita. Liikunta- ja urheilu-, taide- ja kirjastopalvelut on tarkoitettu kaikkien ja kaikenikäisten kaupunkilaisten virkistykseksi. Vammaisten ihmisten kunto- ja

muun liikunnan harrastaminen edellyttää toimivia ja esteettömiä liikunta- ja urheilupaikkoja.

Myös kulttuuripalvelujen kohdalla esteetön ympäristö edesauttaa vammaisten henkilöiden osallistumista tapahtumiin. Erityisesti kulttuuri- ja kirjastopalveluissa voidaan hyödyntää uuden tieto- ja viestintäteknologian luomat mahdollisuudet. Vammaisille henkilöille on luotava mahdollisuus olla myös kulttuurin tekijöitä ja tuottajia.

## 6.1 Liikuntapalvelut

Liikunnalla on merkitystä sekä perusoikeutena että terveyden ja hyvinvoinnin osatekijänä. Kaupungin vastuu palvelujen ja tukitoimien järjestäjänä on keskeinen. Asiantuntevan liikunnanohjauksen avulla vammaiset henkilöt ohjataan liikuntapalvelujen pariin. Erityisliikunnan palveluilla lisätään tasavertaisia osallistumisen mahdollisuuksia. Liikuntapaikkojen suunnittelussa on otettava huomioon erityisryhmien tarpeet. Vammaisjärjestöillä on keskeinen rooli erityisliikuntapalvelutarpeiden esille tuomisessa.

Salon liikuntapalveluissa on erityisliikunnan ryhmiä vammaisille. Yhteistyö eri vammaisjärjestöjen kanssa on aktiivista. Liikuntapaikkarakentamisessa on huomioitu erityisryhmät. Uimahallissa on invapukuhuone, jossa on katonostin. Vammaisen avustaja pääsee uimahalliin ilmaiseksi. Salohallissa kulkuväylät on rakennettu mahdollisimman esteettömiksi. Kokkilan uimaranta on esteetön. Liikuntapalveluissa tehdään erityisryhmien palveluiden turvaamiseksi laaja-alaista yhteistyötä kaupungin eri hallintokuntien, seurakunnan, erilaisten järjestöjen ja urheiluseurojen kanssa. Erityisliikunnanohjaaja on jäsenenä vammaisneuvostossa ja Lounais-Suomen liikuntaneuvostossa.

## 6.2 Kulttuuripalvelut

Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät yhteiset kokemukset ovat tärkeitä jokaiselle. Vammaisen ihmisen on myös voitava hyödyntää ja ilmaista omaa luovuuttaan. Taide-elämyksiä on tärkeää saada jo lapsena, sillä taiteen tarjoamat kokemukset auttavat lasta entistä paremmin ymmärtämään itseään ja ympäristöään. Vammaisjärjestöillä on keskeinen rooli jäsentensä kulttuuritoiminnan aktivoijana. Kaupungin kulttuuripalvelujen suunnittelussa pitää käyttää järjestöjen asiantuntemusta hyödyksi.

Salon kulttuuripalveluissa kaikki palvelut ovat avoimia myös vammaisille. Useat paikat (esim. Veturitalli, Kiva, Astrum-areena) ovat esteettömiä tai ainakin niihin on esteetön pääsy. Salon kaupungin kulttuuripalveluiden tuotannossa on huomioitu erityisryhmät niin, että avustaja pääsee ilmaiseksi kulttuuriasian yksikön tuottamiin konsertteihin ja tilaisuuksiin. Pääsääntöisesti konsertit pi-

detään kulttuuritalo KIVAssa, jonne pääsee sisään myös pyörätuolilla. Tarkoitus on laajentaa käytäntöä syksyllä 2012 niin, että avustaja pääsee ilmaiseksi myös kulttuuripalveluiden tuottamiin laatu-elokuviin elokuvateatteri Bio Salossa.

Salon taidemuseoon on kunkin kuukauden ensimmäisenä perjantaina vapaa pääsy kaikilla. Avustajilla on aina vapaa sisäänpääsy taidemuseoon. Taidemuseon henkilökunta on saanut saavutettavuuskoulutusta. Sisällöllinen ja fyysinen saavutettavuus on näin huomioitu Salon taidemuseossa. Henkilökunta osaa pitää kuvailevia opastuksia näkövammaisille ja kielellisesti helpompia eli selkokielisiä opastuksia niitä tarvitseville. Taidemuseorakennukseen on helppo tulla sisään ja näyttelytiloissa on helppo kulkea. Päänäyttelysaleissa ei ole portaita eikä korkeita kynnyksiä. Tiloista löytyy inva-wc. Taidemuseon tiloista saa lainata rollaattoria. Tiloista löytyy myös korkeita tuoleja, joille on helpompi istua levähtämään. Taidemuseon infopisteestä saa lainaksi suurennuslaseja.

Taidemuseon palveluista on tehty oma kotisivu, jolla huomioidaan saavutettavuuskysymyksiä. Kotisivuilta löytyy museorakennuksen pohjakaava piktoineen (kuvasymboli) ja kartta piha-alueesta sekä museon sijainnista kaupungissa. Pohjakaava selityksineen löytyy myös museon eteisaulasta.

Myös kirjastossa on huomioitu erityisryhmät. Kulku kirjastoon onnistuu esteettömästi ja sieltä löytyy kirjoja myös näkövammaisille ja lukemisesteisille. Jos on liikuntarajoitteinen tai sairaus estää käyttämästä kirjastoa tai kirjastoautoa, kirjaston kotipalvelu auttaa. Kirjaston kotipalvelu tuo kirjat ja muun aineiston kotiin. Palvelun saa ottamalla yhteyden pääkirjaston neuvontaan. Kotipalvelua voi kysyä myös omasta lähikirjastosta.

Elektroniikkamuseo tekee esteetöntä ja saavutettavaa näyttelytilaa Astrum-areenaan. Salossa potilas- ja vammaisyhdistykset järjestävät erilaista kulttuuritoimintaa. Kehitysvammahuolto on tehnyt yhteistyötä viime vuosina Salon Näyttämön kanssa ja toteuttanut kehitysvammaisten teatteriesityksiä, tämän toiminnan jatkaminen ja mahdollisten uusien kumppaneiden löytäminen on tärkeää.

### **6.3 Muut vapaa-ajan palvelut**

Kaupungin järjestämässä yleisötilaisuuksissa on huomioitava erityisryhmien tarpeet. Tilavarauksissa on pyrittävä mahdollisemman esteettömään tilaan, jossa liikkuminen ja kuuleminen ovat myös erityisryhmille mahdollisia.

Salossa toimii aktiivisia potilas- ja vammaisyhdistyksiä, jotka järjestävät erilaista virkistystoimintaa (retket, opintomatkat) jäsenilleen.

## 7 YMPÄRISTÖN ESTEETTÖMYYS

Esteettömät rakennukset ja ympäristö lisäävät kaikkien käyttäjien, mutta erityisesti vammaisten ja ikääntyvien ihmisten yhdenvertaisuutta. Esteettömyyden myötä parannetaan ympäristön käytettävyyttä ja ekologista kestävyyttä.

Salossa kaupunkisuunnittelussa noudatetaan avointa ja vuorovaikutteista kaavoitus- ja suunnitteluprosessia, johon kaikkien on mahdollisuus osallistua. Hankkeista, joilla on laajempaa merkitystä, lähetetään lausuntopyyntöjä vanhus-, potilas- ja vammaisjärjestöille. Kuuleminen järjestetään alueellisesti painotettuna siten, että aineistot ovat nähtävillä kaupungin hallinnon ja kaupunkisuunnittelun tiloissa mutta myös niissä kaupungin kehysalueen osissa, jota kulloinkin hanke koskee. Esteettömyyttä palvelee myös se, että kaupunkisuunnitteluosaston tekeillä olevista kaavoista ja hankkeista tiedotetaan kaupungin internetsivujen kautta.

Suomen vammaispoliittisessa ohjelmassa on omaksuttu kestävän kehityksen mukainen kaikkien väestöryhmien huomiointi yhdyskuntarakenteessa. Salossa esteetöntä pääsyä luonnonsuojelualueille, luontopoluille ja lintulavoille on viime aikoina lisätty suunniteltaessa ko. kohteiden rakenteita. Life Nature -hankkeen puitteissa (v. 2001–2005) luonnonsuojelualueiden ja luontopolkujen esteettömyyttä ja savutettavuutta parannettiin. Halikonlahden luontopolun ja Viitanummen lintulavan toteutuksessa on huomioitu vammaisten pääsy kohteisiin rampeilla, kaiteilla ja pienillä silloilla. Lisäksi Viurilanlahden polulle on esteetön pääsy. Teijon retkeilyalueelta löytyy esteetön ulkoilureitti ja grillauspaikka.

### 7.1 Rakennettu ympäristö

Kaupungin tulee kaavoitussuunnitelmissaan huomioida vammaisten henkilöiden tarpeet ja asuinympäristöt on rakennettava esteettömiksi. Varsinkin uusien asuinalueiden suunnittelussa hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologisia mahdollisuuksia. Hyvä asuminen on itsenäisen elämän keskeisiä lähtökohtia. Tavoitteena tulee olla, että kaupungin rakennetun ympäristön rakenteelliset ratkaisut eivät aiheuta lisäpalveluiden tarvetta. Myös korjausrakentamisessa on varmistettava kohteiden esteettömyys. Tämä taataan mm. luiskia ja hissejä rakentamalla sekä rakennusten varustetasoa lisäämällä. Ympäristö ja rakennukset ovat esteettömiä, kun ne ovat kaikkien käyttäjien kannalta toimivia, turvallisia ja miellyttäviä.

Suomessa lainsäädäntötasoisien, rakentamista koskevan normiston tavoitteena on vammaisten henkilöiden esteetön pääsy julkisiin rakennuksiin, liike- ja palvelutiloihin sekä asuinrakennuksiin. Salon keskusta-alueen julkisten rakennusten esteettömyyttä on kartoitettu v. 2000 tehdyllä tutkimuksella.

Tekninen toimiala vaikuttaa näkyvästi kaikkien elämään. Työ lähtee kaupunkisuunnittelusta, jossa maankäytön ja kaavoituksen toimilla luodaan edellytyksiä hyvälle, terveelliselle, turvalliselle ja esteettömälle elinympäristölle. Kaavoituksessa ja yhdyskuntasuunnittelussa tulee etusijalle suunnitelmallisesti asettaa asuinalueiden välttämättömien ja tarpeellisten lähipalvelujen – kaupat, postit, pankit jne. – säilyttäminen, lisääminen ja niiden esteetön saavutettavuus sekä uusien palvelumuotojen kehittäminen.

Salossa uuden kaupungintalon valmistuminen keskitti kaupungin antamia palveluja ja paransi niiden saavutettavuutta. Kaupungintalon suunnittelussa on erityisesti otettu huomioon mm. liikuntaesteiset. Kulkutiet, valaistus ja akustiikka ovat uusien normien mukaisia. Kulku rakennukseen ja rakennuksesta pois on helppoa.

## 7.2 Julkiset liikennepalvelut

Liikkumisvapaus on säädetty perustuslaissa. Vammaisilla henkilöillä ei käytännössä ole samassa määrin liikkumisen mahdollisuuksia tai vapautta valita sopivin liikenneväline tilanteen mukaan kuin muilla. Julkista liikennettä tulee mahdollisuuksien mukaan kehittää niin, että se pystyy palvelemaan tasapuolisesti kaikkia heidän asuinpaikastaan, iästään tai vammastaan huolimatta. Tavoitteena tulee olla julkisen liikenteen mahdollisimman hyvä saavutettavuus.

Vammaispalvelulain mukainen kuljetuspalvelu takaa vaikeavammaiselle asiakkaalle vähintään 18 yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa asiointia ja virkistystä varten oman kunnan ja lähikuntien alueella. Julkisen liikenteen toimivuutta lisäämällä voidaan vähentää kuljetuspalvelujen tarvetta. Samoin kaupungin järjestämällä palveluliikenteellä voidaan vaikuttaa vammaisen henkilön kuljetuspalvelutarpeeseen. Yhteisillä vammaisille ja vanhuksille suunnatuilla palvelulinjoilla saadaan aikaan merkittäviä kustannussäästöjä ja edesautetaan ekologista ajattelua yksityisautoilun vähentymisen myötä.

Salossa palveluliikenteestä saatujen kokemusten perusteella todettiin, että vammaispalvelulain mukaisiin matkoihin oikeutettu asiakas käyttää palveluliikennettä harvoin ja tästä syystä ei pidetty tarpeellisena varustaa palveluliikenteen ajoneuvoja esim. pyörätuoleja silmälläpitäen (nosto- ja kiinnitysvarustus). Palveluliikennettä ei ole suunniteltu vammaisten tarpeisiin, mutta heitä pystytään tietyn rajoituksen palvelemaan. Kuljettaja avustaa tarvittaessa matkustajia esim. ajoneuvon ja ajoneuvosta nousemisessa ja ostosten kantamisessa. Autossa on tilaa asiakkaiden apuvälineille.



### 7.3 Palvelujen kattavuus

Sähköistä asiointia kehittämällä julkiset palvelut saadaan entistä paremmin vammaisten henkilöiden ulottuville. Matkapuhelinten ja tietokoneiden avulla mahdollisuudet omaehtoiseen yhteydenpitoon eri palvelutuottajien kanssa helpottuvat ja vammaisten henkilöiden tarve avustajan käyttöön tältä osin vähenee.

Vammaispalvelulain muutoksen mukaan palvelujen ja tukitoimien tarpeen selvittäminen on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä sen jälkeen kun vammaisen henkilö tai hänen laillinen edustajansa tai omaisensa on ottanut yhteyttä palvelujen saamiseksi (VPL 3 a§).

Lisäksi vammaisen henkilön tarvitsemien palvelujen ja tukitoimien selvittämiseksi on ilman aiheutonta viivytystä laadittava palvelusuunnitelma siten kuin sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 7 §:ssä säädetään. Palvelusuunnitelma on tarkistettava, jos vammaisen henkilön palveluntarpeessa tai olosuhteissa tapahtuu muutoksia.

Kaupungin on järjestettävä vammaispalvelulain mukaiset palvelut vammaiselle henkilölle lain ja asetuksen vaatimissa rajoissa. Palvelujen saatavuutta voidaan edistää kiinnittämällä erityistä huomiota sähköisten apuvälineiden käyttöön asiointiin yhteydessä. Sähköisten lomakkeiden käyttöön otolla edesautetaan vammaisen itsenäistä asiointia.

Yhteiskunnallista osallisuutta ja osallistumista voidaan vammaisten kohdalla kehittää ottamalla käyttöön nykyaikaiset viestintävälineet kunnan palveluisteissa sekä luomalla joustavat etäpalvelut. Tavoitteena on myös edistää koulutukseen ja työelämään hakeutumista luomalla mahdollisuudet sähköisten palveluiden esteettömään käyttöön.

## 8 TIEDOTTAMINEN JA VIESTINTÄ

Avoin viestintä ja tiedon saanti asuinpaikkakunnan suunnitelmista, palvelujen ja asukkaiden elinolojen kehittämistä on perusedellytyksenä täysivaltaiselle osallistumiselle. Vaikeavammaisten henkilöiden ja heidän huoltajiensa tulee saada tietoa niistä palveluista, joihin vaikeavammaiset henkilöt ovat oikeutettuja.

Salon kaupungin viestintä perustuu avoimuuden periaatteelle. Kunnan asukkailla on oikeus tietää miten asioita hoidetaan sekä osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Vastaanottajalähtöinen kohdennettu viestintä parantaa palvelua ja takaa myös erityisryhmien tiedonsaannin. Päätöksenteko on julkista ja suurin osa asiakirjoissa julkista tietoa.

Kaupungin tulee tiedottaa asukkailleen heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan kuntalaisina sekä kaupungin tarjoamista palveluista. Viestintä tukee asukkaiden ja kansalaisjärjestöjen osallistumista päätösten valmisteluun ja toteuttamiseen. Selkokielen viestinnän kehittäminen on tulevaisuuden haaste.

## **9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA OHJELMAN TOTEUTUMISEN SEURANTA**

### **9.1 Johtopäätökset**

Yhdistyksiltä ja kuulemistilaisuuksissa tulleita ehdotuksia on paljon ja osa niistä on hyvin yksityiskohtaisia. Em. ehdotukset on koottu liitteeksi (liite 3). Ehdotuksia on jonkin verran muokattu ja samaan asiaan liittyviä tavoitteita on yhdistetty. Näitä ehdotuksia voidaan käyttää hyväksi päivitettäessä vammaispoliittista ohjelmaa ja sen tavoitteita ohjelmakauden viimeisille vuosille.

Ohjelman tavoitteisiin vuosille 2013-2014 ei haluttu kirjata ehdotuksia, joiden toteutuminen kaupungin vaikeassa taloudellisessa tilanteessa ei ole mahdollista, mm. resurssilisäyksiä ei ole esitetty. Tavoitteet on esitetty taulukkomuodossa tämän luvun lopussa. Pää tavoitteina ovat esteettömyyden, saavutettavuuden ja turvallisuuden edistäminen sekä henkilöstön ja viestinnän kehittäminen.

Ensimmäinen toteutettava tavoite on esteettömyyskartoituksen tekeminen yhdessä vanhusneuvoston kanssa. Kartoitusta kohdistuu koko kaupungin alueen julkisiin rakennuksiin ja kulkuväyliin. Esteettömyyden, saavutettavuuden, turvallisuuden ja viestinnän tavoitteita tulee toteuttaa normaalin vuosisuunnittelun puitteissa eri toimialoilla.

### **9.2 Ohjelman toteutumisen seuranta ja päivittäminen**

Vammaispoliittisen ohjelman tavoitteiden toteutumista seurataan osastoilla ja toimialoilla vuosittain raportoinnin yhteydessä. Talous- ja toimintasuunnittelussa otetaan huomioon ohjelman tavoitteet. Kaikki esitykset eivät vaadi resurssilisäyksiä, vaan vammaisten asioiden huomioon ottamista arkityössä. Vammaisneuvoston rooli korostuu esteettömyyskartoituksen tekemisen yhteydessä, jolloin tehdään yhteistyötä myös vanhusneuvoston kanssa.

Ohjelman tavoitteet tarkistetaan ja päivitetään joka toinen vuosi, seuraavan kerran syksyllä 2014. Päivittämisvastuu on vammaistyön johtajalla ja hänen apunaan on työhön nimetty ohjausryhmä.

### 9.3 Tavoitteet vuosille 2013-2014

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho ja aikataulu
1. Esteettömyyden edistäminen	Tehdään esteettömyyskartoitus koko kaupungin alueella kartoittamalla julkiset rakennukset ja kulkuväylät	Toimialat, vammaisneuvosto, vanhusneuvosto 2013 -
	Parannetaan kaupungin omien tilojen (ml vuokra-asunnot) saavutettavuutta ja esteettömyyttä tekemällä esteettömyyskorjauksia (määrärahojen puitteissa)	Tekninen toimi Jatkuvaa
2. Saavutettavuuden edistäminen	Kehitetään esteetöntä asiointia ja huolehditaan henkilökohtaisesta palvelusta sähköisen asiointin rinnalla	Toimialat Jatkuvaa
3. Turvallisuuden edistäminen	Päivitetään turvallisuussuunnitelmat ja poikkeusolojen ohjeistukset	Toimialat ja yksiköt 2013-2014
	Kehitetään julkisten tilojen turvallisuusohjeistusta	Toimialat ja yksiköt 2013-2014
4. Viestinnän kehittäminen	Kehitetään selkokielistä viestintää (kotisivut, kaupunkitiedote)	Toimialat, viestintäyksikkö Jatkuvaa
5. Henkilöstön kehittäminen	Kehitetään asiakaspalveluosamista ja tehostetaan tiedottamista sekä perehdyttämistä	Toimialat 2013-
	Lisätään henkilökunnan vammaistyön erityisosaamisen koulutusta	Toimialat Jatkuvaa
	Päivitetään hoito- ja palvelusuunnitelmia	Sosiaalityön palvelut, terveystalvet Jatkuvaa

**LÄHTEET**

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (1977/519)

Laki kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä 497/2003

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (380/1987)

Perustuslaki 11.6.1999/731

Sosiaalihuollon asiakkaan asema ja oikeudet (812/2000)

Terveystieteiden tutkimuslaki 30.12.2010/1326

Vahva pohja osallisuudelle ja yhdenvertaisuudelle. Suomen vammaispoliittinen ohjelma Vampo. Sosiaali- ja terveysministeriö 2010. Julkaisuja 2010:4



Liite 1

## Vammaispoliittisen ohjelmatyön ohjausryhmän

### KYSELY SALON SEUDUN POTILAS- JA VAMMAISYHDISTYKSILLE

Salon kaupunkiin valmistellaan parhaillaan vammaispoliittinen ohjelma vammaisten osallisuuden ja yhdenvertaisuuden lisäämiseksi. Ohjelmatyö valmistuu kesäksi 2012. Ohjelman valmistelua varten kartoitetaan vammaisten omia näkemyksiä tarpeellisista kehittämiskohdeista Salon kaupungissa. Tietoa kerätään tämän kyselyn sekä erikseen järjestettävien kuulemistilaisuuksien avulla.

Ohjausryhmä käyttää ohjelman runkona valtakunnallisen vammaispoliittisen ohjelman (VAMPO) teemoja: vammaisten oikeus toimivaan terveydenhuoltoon, toimivaan kuntoutukseen, toimiviin tukipalveluihin, liikkumisesteettömyyteen ja avoimeen tiedonsaantiin, koulutukseen, palkkatyöhön, toimeentuloon ja sosiaaliturvaan, perhe-elämään ja henkilökohtaiseen koskemattomuuteen, kulttuuriin, virkistykseen ja liikuntaan sekä yleinen tiedotus ja tutkimustoiminta.

Pyydämme, että jokainen yhdistys kuvaa tärkeysjärjestyksessä kolme (kaikkiin ei siis tarvitse vastata) keskeisintä, mahdollisimman konkreettista kehittämiskohdetta vammaisten henkilöiden osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi sekä esittää niihin mahdollisimman konkreettiset ratkaisukeinot.

Apuna voi käyttää yllä mainittuja teemoja. Alla on teemoihin liittyviä kysymyksiä, joita voi käyttää apuna kehittämiskohtien tai ratkaisukeinojen löytämisessä. Kysymykset on poimittu valtakunnallisen vammaisneuvoston työkalupakista.

Toivomme saavamme vastaukset sähköisessä muodossa 31.12.2011 mennessä. Vastaukset lähetetään yhdistyssihteerille Hanna-Maija Virtaselle osoitteeseen [hanna-maija.virtanen@salonsyty.fi](mailto:hanna-maija.virtanen@salonsyty.fi). Lisätietoja antaa tarvittaessa allekirjoittanut tai sosiaalityöntekijä Pirkko Kähkönen puh. (02) 778 3390.

Salossa 11.10.2011  
Ohjausryhmän puolesta

Susanne Cederström  
vammaistyön johtaja  
[susanne.cederstrom@salo.fi](mailto:susanne.cederstrom@salo.fi), puh. (02) 778 3003

## 1. OIKEUS TOIMIVAAN TERVEYDENHUOLTOON

Miten kattava on kuntasi terveydenhuoltojärjestelmä? Pääseekö kaikkiin terveyskeskuksiin ja kaikkiin yksiköihin pyörätuolilla? Saavatko kuntasi kaikki ihmiset erikoislääkäripalveluja? Osaako kukaan terveydenhoitaja tai lääkäri viittomakieltä? Mille vaikeavammaisten ryhmille on erityisiä palveluja/ mille ei ole? Löytyykö mielenterveystyössä akuutteja palveluja hädässä olevalle? Onko pitkäaikaisesti psyykkisesti sairaalle omia palveluja avohoidossa, minkälaisia? Onko terveystieteen henkilökunnalla yleistietoa vammaisista vai ovatko vammaiset vain potilaita? Miten vammaisuuden varhaistoteaminen tapahtuu kunnassa? Kuinka kaukana ovat vammaisille tärkeät erikoissairaanhoidon palvelut? Miten työterveyshuolto toimii vammaisten kohdalla?

Toimenpiteet

Mitä parannuksia voisi tehdä terveydenhuollossa erityisesti vammaisia varten (esim. henkilökunnan asenteet ja asiantuntemus, liikuntaesteiden poistaminen, puuttuvat palvelut, terveydenhuollon yhteydet kunnan muuhun toimintaan tai yhteistyö vammaisjärjestöjen kanssa)?

## 2. OIKEUS TOIMIVAAN KUNTOUTUKSEEN

Minkälainen on kuntasi kuntoutusjärjestelmä eri lailla vammaisten kanssa? Mitä puutteita kuntasi kuntoutusjärjestelmässä on? Jäävätkö jotkut ryhmät ulkopuolelle? Joutuvatko jotkut kuntoutukseen hyvin kauas vai saavatko kuntoutusta lähellä? Saako kuntoutuspaikan valita? Onko psyykkisesti vammaisille kuntouttavaa päivätoimintaa? Onko fysioterapiapalveluita riittävästi terveyskeskuksessa tai Kelan kustantamana? Entä sopeutumisvalmennusta? Ovatko vammaiset mukana paikallisissa kuntoutusyhteistyöryhmissä? Minkälaisia yksityisiä palveluja on kunnossa? Miten on puheterapian, apuvälineiden saamisen ja korvaavien palveluitten saamisen laita? Ketkä ovat mukana kuntoutustyöryhmässä paikkakunnallasi? Mikä on apuvälineitten saatavuus ja hinta?

Toimenpiteet

Miten kuntasi kuntoutuspalveluita voisi parantaa?  
Mikä on vammaisneuvoston, järjestöjen, viranomaisten, Kelan, yrittäjien rooli?  
Miten paljon vammaiset ja heidän perheensä tarvitsevat lisää tietoa kuntoutuksesta?  
Missä määrin vammaiset itse ovat mukana suunnittelemassa kuntoutuspalveluja?

### 3. OIKEUS TOIMIVIIN TUKIPALVELUIHIN

Miten kunnassasi sovelletaan vammaispalvelulakia (esim. henkilökohtaiset avustajat, asumispalvelut, kuljetuspalvelut, asunnon muutostyöt, välineet, koneet ja laitteet, sopeutumismuunnos, neuvonta ja opastus, muut)? Miten kehitysvammaisten tukipalvelut on järjestetty?

-asumispalvelut: paljonko on laitosasumista, paljonko pienryhmäasumista, miten perheitä tuetaan?

-työ- ja päivätoiminta: millaiset ovat kehitysvammaisten itsenäistymisen edellytykset?

Miten mielenterveyskuntoutujien tukipalvelut on järjestetty (miten paljon laitoshoidon ja miten paljon avohoidon)? Mitä päivätoimintaa, työtoimintaa, järjestötoimintaa? Mikä on vammaisten oma rooli palveluiden suunnittelussa ja järjestämisessä?

Toimenpiteet

Miten puutteet vammaispalveluissa, kehitysvammaisten ja psyykkisesti kuntoutuvien tukitoimissa voisi parantaa?

### 4. OIKEUS LIKKUMISESTEETTÖMYYTEEN JA AVOIMEEN TIEDONSAANTIIN

Mihin julkisiin rakennuksiin pääsee esteettömästi? Pääseekö kunnantaloon, kirkkoon, elokuvateatteriin, muihin teattereihin, taidenäyttelyihin, konserttisaleihin, kirjastoon, eri virastoihin, kouluihin? Voiko puistoissa ja kaduilla liikkua? Ovatko lattiat liukkaat? Löytyykö levähdyspaikkoja? Entä kaupalliset palvelut? Mihin kauppoihin pääsee, mihin ei? Entä pankkeihin, partureihin j.n.e.

Onko kaduilla vaikea liikkua? Löytyykö induktiosilmukoita? Mikä on rakennusvalvontaviranomaisten asenne? Onko liikkumisesteettömyys tärkeää vai kiusallinen riasa? Miten rakennuslaki tunnetaan? Miten paikkakunnan suunnittelijakunta on omaksunut vammaisnäkökulman? Pyydetäänkö vammaisjärjestöiltä ja vammaisneuvostoilta koskaan lausuntoa? Onko kukaan vammaisen kouluttanut itse ymmärtämään piirustuksia? Miten kunnassa oleviin asuinrakennuksiin pääsee? Onko kunnan itse rakentamissa taloissa hissejä tai isoja vessoja, onko vammaisilla asuntoja vain alakerrassa tai edes alakerrassa?

Tiedonsaanti: miten vammaisille kerrotaan heitä koskevista asioista? Onko viittomakielisiä palveluja, onko materiaalia pistekirjoituksella tai kaseteilla näkövammaisille? Entä äänitteinä tai levykkeillä? Onko kunnassasi avoimen tiedonvälityksen henki vai salailun ja lymyilyn ilmapiiri? Riittääkö viittomakielen tulkkeja?

Toimenpiteet

Mitkä rakennukset pitäisi korjata, jotta vammaiset voisivat käyttää niitä? Minkälaisia rakentamisohjeitten pitäisi olla tulevaisuudessa ja mitkä tulee uudistaa? Kuinka paljon ulkoympäristöä täytyisi korjata, katuja, kävelyteitä ja ulkoreittejä? Minkälainen luiska on hyvä? Miten erityisesti vammaisille suunnattua tiedonvälitystä voi edistää?

Entä yhteistyö rakennustarkastajan ja luottamusmiesten kanssa, miten vammaisneuvostot ja -järjestöt voisivat edistää liikuntaesteettömyyttä ja avointa tiedonsaantia?

### 5. OIKEUS KOULUTUKSEEN

Kuinka paljon vammaiset lapset käyvät tavallista koulua? Onko heille järjestetty tukitoimia tavallisissa kouluissa vai onko heidät sijoitettu erityisopetukseen? Minkälainen on opettajien, rehtorien ja muitten kouluviranomaisten asenne vammaisia lapsia kohtaan? Miten kouluihin

pääsee? Miten kehitysvammaisten opetus on järjestetty? Missä määrin kunnassasi on erityiskouluja - ja luokkia? Miten vanhempien, vammaisjärjestöjen ja opettajien yhteistyö sujuu? Mitä palveluja vammaisille kouluissa on ja mitä puuttuu? Missä kuurot lapset käyvät koulua? Onko vammaisilla jatko-opintomahdollisuuksia – myös muilla kuin vammaisten perinteisillä aloilla?

Toimenpiteet

Miten integraatio voisi edistää? Entä palvelujen kehittäminen ja rakennusten korjaaminen? Miten edistetään joustavaa yhteistyötä opettajien ja muiden viranomaisten kanssa? Miten kuurojen lapsien opetus parhaiten järjestetään viittomakielisessä ympäristössä? Miten nyt erityiskouluissa olevat lapset voisivat opiskella muiden lasten kanssa? Mitä ja miten palveluja tulee kehittää, mitä kouluja korjata? Mikä on vammaisneuvoston, vammaisjärjestöjen, viranomaisten rooli koulutuksen uudistamisessa? Miten vammaisten jatkokoulutusta, ammattikouluissa, opistoissa, yliopistoissa, voi edistää? Miten kansalais- ja työväenopistoja voi kehittää?

## 6. PALKKATYÖ ON VAMMAISTEN OIKEUS

Mikä on yleinen työllisyystilanne paikkakunnallasi? Mikä on vammaisten työllisyystilanne? Mitä työvoimatoimiston tilastot kertovat vajaakuntoisista? Minkälaisia palveluja työvoimatoimistossa on? Onko siellä henkilökuntaa, joka auttaa erityisesti vammaisia? Onko paikkakunnallasi yrittäjiä, jotka ovat valmiita työllistämään vammaisia? Jos ei ole, niin miksi? Entä julkisyhteisöjä, kuten kunta? Millaisia kokemuksia nämä ovat saaneet vammaisten työllistamisestä? Onko paikkakunnallasi EU-hankkeita, jotka auttavat vammaisten työllistymisessä? Otetaanko vammaiset työpaikkojen rakentamisessa huomioon? Onko kunnassasi suojatyöpaikkoja? Minkä alan töitä suojatyökeskuksissa tehdään? Missä määrin työnantajat tietävät vammaisten mahdollisuuksista tehdä työtä? Missä määrin vammaiset tuntevat olemassa olevia tukia työpaikan muuttamiseksi tai avustajan saamiseksi? Entä Kelan kuntoutustuet, tunnetaanko niitä? Miten kunnassasi on järjestetty ammatillinen koulutus? Entä mitä se sisältää? Miten halukkaita vammaiset ovat työhön, mikä estää työllistämisen? Kuinka paljon vammaisille täytyisi löytyä töitä ja työpaikkoja, jotta työttömyysaste olisi sama kuin muilla?

Toimenpiteet

Miten paljon (ja miten) olemassa olevista palveluista täytyy tiedottaa vammaisille ja työnantajille? Mitä tavoitteita asetat suojatyön laadulliselle ja määrälliselle kehittämiselle? Mitä tavoitteita asetat ammatilliselle kuntoutumiselle? Miten yksityiset firmat saataisiin palkkaamaan vammaisia työntekijöitä? Miten voidaan parantaa vammaisten työllistämistä?

## 7. OIKEUS TOIMEENTULOON JA SOSIAALITURVAAN

Mikä on vammaisten sosiaalinen asema kunnassasi? Pidetäänkö heistä huolta? Tuetaanko vammaisia vammaispalvelulain ja ehkäisevän toimeentulotuen keinoin kattamaan vammaisuudesta aiheutuvat lisäkulut ja siten että he pystyvät osallistumaan täysipainoisesti ja tasaveroisesti muiden kanssa oman yhteisönsä toimintaan? Mikä on nuorten vammaisten asema? Entä psyykkisten ja sosiaalisesti vammaisten? Onko kuntasi toimentulo-ohjeessa jotain rajoituksia, jotka pitäisi poistaa? Onko kunnassasi käytäntöjä, joita täytyisi kehittää? Ovatko vammaiset tietoisia omasta sosiaaliturvastaan?



Toimenpiteet

Miten vammaisten oikeutta toimeentuloon ja sosiaaliturvaan voisi parantaa?

## **8. OIKEUS PERHE-ELÄMÄÄN JA HENKILÖKOHTAISEEN KOSKEMATTOMUUTEEN**

Saavatko odottavat vammaiset äidit tukea odotuksensa aikana synnyttääkseen lapsen? Saavatko vammaiset nuoret asiallista tietoa seksistä? Tehdäänkö kunnassasi automaattisesti sikiötutkimuksia odottaville äideille vai vain pyynnöstä? Onko vanhemmille, jotka todennäköisesti saavat vammaisen lapsen, tukea raskausaikana? Eihän neuvolan seinällä enää ole julistetta ”Sama onko tyttö tai poika, kunhan on terve”? Onko viranomaisten ja ammattilaisten asenne vammaisiin kunnassasi yleisesti holhoava ja alistava vai itsenäisyyteen rohkaiseva ja kannustava? Kuvaile eri viranomaisten eroja? Missä määrin vammaiset asuvat laitoksissa paikkakunnallasi? Erityisesti psyykkisesti kuntoutuvat, kehitysvammaiset ja vaikeavammaiset? Minkälaisissa olosuhteissa he elävät laitoksissa? Onko niissä mahdollisuutta parisuhteiden solmimiseen, voivatko ihmiset halutessaan muuttaa samaan huoneeseen? Millä lailla on turvattu se, että laitoksessa asuvat ihmiset eivät joudu henkilökunnan väärinkäytösten kohteeksi? Käytetäänkö laitoksissa pakkotoimenpiteitä, millaisia? Entä niissä paikoissa, joissa ollaan vain päivisin? Miten vammaisten perheitä voidaan tukea, tai perheitä johon syntyy vammaisen lapsi?

Toimenpiteet

Miten vammaisten ihmisten valinnanvapautta ja yksityisyyttä voidaan parantaa asumisyksiköissä?

## **9. OIKEUS KULTTUURIIN**

Miten vammaiset ihmiset pääsevät seuraamaan kulttuuria ja osallistumaan kulttuuritilaisuuksiin? Estävätkö liikuntaesteet? Entä näkövammaiset taidemuseoissa, saako taideteoksiin koskea, onko kuuroille koskaan viittomaopastusta tai tulkintaa? Onko konserttisaleissa tai teattereissa induktiosilmukoita huonokuuloisille? Järjestykö kuulovammaisille käsikirjoituksia?

Onko kansalais- tai työväenopistoissa otettu vammaisia huomioon? Onko vammaisilla omia kulttuuriharrastuksia paikkakunnallasi? Tuetaanko vammaisten omaa kulttuuritoimintaa muun kulttuuritoiminnan ohessa? Pidetäänkö vammaisten kulttuuritoimintaa oikeana kulttuuritoimintana vai vain kuntoutuksena ja terapiana?

Toimenpiteet

Miten vammaisten oikeutta kulttuuriin voisi parantaa?

## **10. OIKEUS VIRKISTYKSEEN JA LIIKUNTAAN**

Pääseekö urheiluhalleihin ja kentille, voimistelusalaisiin, minigolfradoille, onkipaikoille, luontopoluille, lintutorneihin, jäähalleihin, diskoihin jne.? Onko kunnassanne erityisryhmien liikuntatoimintaa kunnan vammaisjärjestön ja urheilujärjestön organisoimana? Onko vammaisille lapsille järjestetty ohjattua liikuntaa? Entä pääsevätkö vammaiset lapset liikkumaan ja leikimään muiden kanssa myös ohjatusti? Onko vammaisille tilaa tavallisissa järjestöissä, esim. pääsevätkö pienet vammaiset pojat lennökkikerhoon?

Toimenpiteet

Miten vammaisten oikeutta virkistykseen ja liikuntaan voisi parantaa?

### **11. TIEDOTUS JA TUTKIMUSTOIMINTA**

Onko kunnassasi tutkittu ja selvitetty vammaisten elinolosuhteita? Ovatko vammaiset itse olleet mukana tutkimassa? Onko kunnassasi tiedotettu vammaisille heidän oikeuksistaan ja mahdollisuuksistaan? Entä olemassa olevista palveluista ja niiden puutteista? Tietävätkö vammaiset kunnan tulevaisuuden suunnitelmista, kuten uusista rakennuksista, strategiasta tai talousarviosta? Onko kunnassasi tiedotettu vammaisten olemassaolosta, heidän tarpeistaan, haaveistaan ja elinolosuhteistaan? Kirjoittavatko paikkakunnan lehdet vammaisten asioista, entä vammaiset itse?

Toimenpiteet

Miten tiedotusta ja tutkimustoimintaa voisi parantaa?



## MEDIATIEDOTE / Vammaispoliittinen ohjelma

- Suomen vammaispoliittinen ohjelma VAMPO 2010 – 2015 luo suunnan kunnalliselle ja alueelliselle vammaispolitiikalle. Ohjelman tavoitteena on vahvistaa näkökulmaa, jonka lähtökohtana ovat vammaisten ihmisten perus- ja ihmisoikeudet ja ihmisarvon kunnioittaminen.
- Ohjelman tavoitteena on tilan antaminen yhteiskunnan monimuotoisuudelle ja tämä tarkoittaa myös kaikille kunnallisille hallinnonaloille yhteistä tavoitetta vahvistaa yhteiskunnan esteettömyyttä ja saavutettavuutta kaikessa toiminnassa.
- Salon kaupunginhallitus on asettanut tavoitteeksi vammaispoliittisen ohjelman laatimisen Salon kaupunkiin 30.6.2012 mennessä.
- Vammaispoliittista ohjelmaa työstämään on perustettu ohjausryhmä, joka koostuu kaupungin eri toimialojen ja vammaisneuvoston edustajista. Ohjausryhmä aloitti työnsä vuoden 2011 alussa.
- Vammaispoliittisen ohjelman myötä kartoitetaan nykyisten palvelujen tilanne. Kaupungin eri toimialoille on lähetetty kysely, jossa pyydetään selvitystä vammaisille henkilöille suunnatuista palveluista tai kuvausta siitä, miten vammaiset henkilöt on otettu huomioon palvelujärjestelmässä.
- Salon seudun potilas- ja vammaisyhdistyksiä pyydetään esittämään mahdollisia kehittämiskohteita vammaisten henkilöiden osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi sekä niihin mahdollisimman konkreettiset ratkaisukeinot.
- Kaupunkilaisille järjestetään keskustelutilaisuuksia, joissa kuntalaisilla on mahdollisuus kertoa mielipiteensä vammaisten asemasta Salon seudulla. Keskustelutilaisuudet toteutetaan marraskuussa viikolla 46 seuraavissa paikoissa:

Salon kaupungintalo 15.11.2011 klo 17 – 19  
 Perniö, lukio 16.11.2011 klo 17 – 19  
 Suomensjärvi, terv.talo 17.11.2012 klo 17 – 19

- Vammaispoliittinen ohjelman tulee tarvittaessa sisältämään konkreettisia ehdotuksia toimenpiteistä vammaisten ihmisten yhteiskunnallisen osallisuuden tiellä olevien epäkohtien korjaamiseksi.
- Tavoitteena on luoda selkeä ja tavoitteellinen ohjelma, joka toteuttaa paikallisella tasolla valtakunnallista vammaispoliittista ohjelmaa.

## **Yhdistysten vastaukset ja kuulemistilaisuuksien palautteet**

### **Toimenpide-ehdotukset:**

#### **Oikeus itsenäiseen elämään**

- Vammaiset henkilöt tulee ottaa alusta alkaen mukaan heitä koskevien palveluiden suunnitteluun
- Asumispalveluiden kohderyhmää tulee laajentaa kehitysvammaisista myös muihin vaikeasti vammaisiin ja asuntoja tarvitaan lisää
- Nuorille sopivia asumispalveluita tarvitaan lisää
- Vammaisille mitoitettuja vuokra-asuntoja tarvitaan riittävästi
- Ryhmämuotoisessa asumisessa tulee kiinnittää erityisesti huomiota asukkaiden yksilöllisiin palveluihin ja niiden laatuun
- Ryhmämuotoisen asumisen yksiköt tulee sijoittaa muun asuntokannan yhteyteen ja huolehtia siitä, että yksiköt eivät kasva liian suuriksi eivätkä yhdessä muodosta liian suurta kampusta
- Asumisen laatusuosituksia tulee noudattaa uusia ryhmäkoteja suunniteltaessa.
- Muuttovalmennusta ja asumisvalmennusta tulee järjestää kotoa omaan asuntoon muuttaville.
- Tarvitaan erilaisia vaihtoehtoja tilapäishoitoon (kotihoito, perheet)
- Jokaiselle varmistetaan mahdollisuus joko itsenäiseen avun hälyttämiseen tai muutoin huolehditaan asuinturvallisuudesta varmistamalla asukkaille riittävät, yksilölliset kotiin annettavat palvelut mm. järjestämällä henkilöille edullisia turvajärjestelmiä (turvapuhelin, turvaranneke, turvakännykkä)
- Induktiosilmukoita yleisiin tiloihin, työpaikoille

#### **Perusturva**

- Yhteensovitetaan potilaiden palvelu-, hoito- ja kuntoutussuunnitelmat
- Tarvitaan lisää resursseja: kuntoutusohjaaja, kehitysvammaisten oma lääkäri, oma reumahoitaja perusterveydenhuoltoon
- Kuntoutuspalveluja pitää parantaa ja apuvälineiden saantia tulee helpottaa
- Omalääkärijärjestelmä ei toimi, perehtyneisyyden puute hankaloittaa diagnoosin ja siten vammaisstatuksen saamista
- Kaupungin henkilöstölle lisätietoa seuraavista asioista:
  - esteettömyyskartoitus
  - asiakaspalvelu
  - näkö- ja kuulovammaisen opastaminen
  - krooninen kipu, diabetes, reuma, autismi, kehitysvammaisuus jne.

- Tehostetaan tiedottamista ja lisätään yhteistyötä kolmannen sektorin kanssa
- Lisätään palveluohjausta; tarvitaan palveluohjaajan vakanssi
- Poistetaan ruokamaksu työtoiminnasta
- Selkiytetään ylläpitomaksun perusteita
- Tietoa perusturvasta

### **Opinnot ja työelämä**

- Mahdollisimman monta erityisoppilasta omaan lähikouluun ja riittävä tuki sinne, kaikille yhteinen koulu
- Lisätään ammatillisen, valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen mahdollisuuksia
- Kehitetään ja lisätään työtoimintaa monipuoliseksi ja asiakkaiden tarpeita vastaavaksi
- Otetaan huomioon asiakkaiden yksilölliset tarpeet, ammatilliset opinnot ja ikärakenteet
- Kehitetään työtoimintayksiköiden toimintoja työpajatoiminnoiksi yksilöllisesti erikoistuen
- Koulutetaan henkilökuntaa, jotta he osaavat paremmin kehittää päivätoimintaa ja ikääntyvien asiakkaiden toimintoja tarpeiden mukaisiksi
- Mahdollistetaan henkilökunnan koulutuksen kautta avotyötoiminta ja tuettu työ
- Työvalmentajia tarvitaan
- Lisätään yhteistyötä oppilaitosten, muiden kaupungin työllistämisyksiköiden (mm. nuorten työpaja, TYP, Kolmituote, T-halli) ja työelämän kanssa
- Tarvitaan perustaitoja ylläpitäviä kursseja koulunsa lopettaneille
- Työntajille lisää tietoa vammaisen mahdollisesti tarvitsemista apuvälineistä

### **Vapaa-aika**

- Lisää vammakohtaisia liikuntaryhmiä
- Erityisliikuntaa myös ilta-aikaan esimerkiksi uintia, ratsastusta
- Ulkoliikuntapaikoille lisää eri ryhmille kohdennettuja liikuntavälineitä
- Erikoisnäytäntöjä elokuvateatteriin, jotka olisi suunnattu ensisijaisesti jollekin ryhmälle (kehitysvammaisille, kuvatulokattu näkövammaisille)
- Henkilökohtaisen avun resursointi siten, että vammaisen voi osallistua haluamaansa kulttuuritarjontaan
- Mainoksissa, www-sivuilla maininta induktiosilmukasta jos sellainen on

## Ympäristön esteettömyys

- Tavoitteeksi se, että kaikki kuntalaiset voivat tasavertaisesti käyttää katuja ja kulkuväyliä
- Liikuntaesteet poistettava kaikista julkisista tiloista
- Kaikilla on oltava mahdollisuus päästä julkiseen käyttöön tarkoitettuihin tiloihin
- Kaupunginosien ja entisten kuntakeskusten kohentamista ja kehittämistä esteettömiksi tulee jatkaa
- Katujen ja väylien kunnossapitotöissä ja liukkauden torjunnassa otetaan myös esteettömyysasiat huomioon
- Katurakentaminen, kevyen liikenteen reitit, kävelytiet ja alikulut toteutetaan laadukkaasti ja hyvällä suunnittelulla (nousut ja sivuttaiskaltevuudet tulee olla tarpeeksi loivia sekä valaistus, levähdyspisteet ja viitoitus hyvin toteutettuja)
- Jalkakäytävien, invapysäköintipaikkojen, kevyen liikenteen väylien sekä bussipysäkkien kunnossapitoa parannettava
- Inva-pysäköintipaikkoja lisättävä
- Inva-paikkojen maalaaminen esim. siniseksi
- Palveluliikenteessä liian lyhyt aika perillä, ei ehdi käydä useammassa paikassa
- Matalalattiabusseja joukkoliikenteeseen
- Suunnitellaan kaupunkiliikkumiseen vammaisten ja vanhusten tarpeisiin "levähdyspenkkejä/- paikkoja"
- Ilmastoinnin ääneen kiinnitettävä huomiota (usein liian äänekäs)
- Pitää kiinnittää enemmän huomiota valaistukseen ja kontrastien käyttöön, jotta olisi helpompi liikkua
- Ovien tulisi olla kevyitä tai itsestään aukeavia sähköovia
- Portaissa kaiteiden tulee jatkua tasaiselle alustalle saakka
- Kaupungintalon lattiaan näkövammaisille johdin infopisteeseen
- Jonotusautomaattien ohittamismahdollisuus näkövammaisille
- Kaupunki varaa tarvittavat määrärahat kiireellisesti muutettavien liikuntaesteiden poistamiseen (mm. huonokuntoiset jalkakäytävät)
- Kaupunkisuunnitteluosasto pyytää vammaisneuvostolta lausunnon merkittävistä kaavahankkeista
- Esteettömyyskorjauksia seuraaviin kohteisiin
  - Perniön terveysasema
  - Halikon terveysasema
  - Pääterveysaseman kuntoutustilat
  - Perttelin neuvola
  - Suomusjärven terveysasema
  - Kiskon terveysasema
  - Muurlan neuvola
  - Salon perhekeskuksen tila

**Tiedottaminen ja viestintä**

- Kaupunkitiedotteen selkokielen ääniversioiden kehittäminen
- Kotisivujen kehittäminen selkokielenä
- Kaupungin kotisivujen kehittäminen siten, että sivurakenne on kevyempi jolloin se mahdollistaa matkapuhelimella ja apuvälineillä asiointin
- Vammaisille kohdennetun palveluoppaan tuottaminen